

Nádas Péter
Hol fellelhető

Hol fellelhető a szabadság.

Szabad természetben előfordul-e.

Szilárd-e, cseppfolyós, vagy légnemű,
netán a három halmazállapot között ingázva
szeszélyesen
váltogatja-e
alakjait.

Valamit előbb a mibenlétéről,
hogy aztán ehhez képest tehessek ezt vagy azt vele.

A sorrend több ezer éve fordított.

Előbb a tett,

a következmények láttán meg a nagy álmélkodás,
ugyan mi történhetett.

S akkor ez lenne a cselekvés híres szabadsága, amit állítólag
az istenek adtak az embernek bizományba.

Tényleg

jó lenne tudni, hogy miből van, milyen materiából.

Ha meg nincs,

anyagként senki nem mutatta ki,
elemi előfordulása felettébb valószínűtlen,
nem elegy,

nem valamik keveréke, nem vegyület, nem ötvözet,
akkor hol a székhelye, milyen fogalom írja le.

Miként lehetne

az isteneknek nagy köszönettel visszaadni.

Nem, ez nem szabadság, kedves Istenek, nem ez a szabadság
kell nekünk, nem ilyet képzelünk.

Írjátok felül, írjátok újra.

A szabadság lehetne éppen valami nagyon más,
személyes,

félúton anyag és szellem között,
mondjuk az elme munkájának szerkezeti képe,
vázrajz,

a lehetséges kapcsolatok
emberi elmével még éppen követhető
rendszere,

a percepció és az önreflexió adottsága
az emlékezet és a tapasztalat közegében,
a kollektív tudat egyéni dizájnja,
virtuális ábra,

amit minden egyes elme önmagának és önmagáról készít,
habár törzsanyagát esetleg örökölte és átörökítheti,
nem mintha akkor ne kéne épp oly komolyan vennünk a
dologiságát, mint egy nagykalapácsét -

valami olyasmi,

amire a tizenkilencedik század költői azt mondták,
szellemkép, szellemárny,

agyrém, rögeszme,

a lélek káprázata,

ritka lepke,

hiába kergeted.

Tudni lehet-e,

mely földrészekén, milyen éghajlati viszonyok között fordul
elő vagy tenyészik.

Vagy mindenütt, de tényleg mindig csak a fejekben-e,
sehol másutt,

csak fejekben.

Mi a szabadság.

Katalizátor vagy indikátor.

Jelenség, jelenés, fenomén, látomás, kívánság, eszme,
princípium, üres hely, téboly, hallucináció,

biofizikai vagy pszichoszociális jelenségek szubsztrátuma.

Egyéb.

Netán az egyetlen titkos ösvény szív és elme közt, mely
elvezet az anyagiség titkos kijáratához.

Légüres térbe.

Egyes szerzők a szív szabadságáról beszélnek, a lélekéről,
a lelkiismeretéről, a döntés szabadságáról
a szó politikai és a szó teológiai értelmében.

Nem tudom.

Mindenkié együttesen vagy kiválasztott személyeké.

Nem tudom.

Kitől kapja az ember,
egyszer kapja, minden döntésénél külön kapja vagy
születése által egyszer s mindenkorra.
Vajon saját testi életének tapasztalata adja-e,
vagy ellenkezőleg,
a testi létezés szabott rendje vezeti
olyan történeti, vallási, származási kényszerekhez,
amelyektől aztán meg akar szabadulni.

Minden áron.

Nem tudom.

Az Újszövetség könyvei szerint
a lelki szegényeknek is jár belőle.

Nem tudom,

de mindenképpen szép egalitárius gondolat.

Sohanapján vagy mindenkoron.

Élni vele vagy törekedni rá.

Követelni.

Ha nem tudom mi, hogyan követeljem.

Kitől követeljem.

Kívánatra kihúzható a költeményből a nem kívánatos.

Annyit azért el lehet mondani,

hogy az Ószövetségben,

mintha egy dualitás gyengébbik tagja lenne.

Ez igazán nem szép tőle.

Ha dualitás, akkor az egyik tagnak a másikkal
egyenlőnek

kéne lennie. Ha nem egyenlő, akkor meg ki hagyta a szabadságot
így magára.

Tudni kéne.

Korszakok hagyják magukra a közös szabadságukat,
vagy egyének veszik észre,

hogyan milyen furcsa, csaknem mindenki magára hagyta a magáét,
s akkor ácsorító hiánya adja ki a korszakot.

Nem tudom.

Ha az egészség hiánya betegség,
akkor a szabadság hiánya szolgaság.

Ezt viszont jól tudom.

Jegyezzük fel egy külön papírra azokat a
szabadságra vonatkozó kérdéseket,
amelyekre nem tudjuk a választ.

Jegyezzük fel egy másik tiszta lapra azokat a
szabadságot illető kérdéseket,

amelyekre tudjuk ugyan a választ, ám ezek más válaszokkal
nem

egyeztethetők vagy

nem

hozhatók összefüggésbe.

Nem lenne nagy csoda,

ha egymás mellett és egymástól függetlenül
lennének érvényesek.

Fogalmi következetesség

a mi

egyetlen Teremtőnknek nem erénye.

Ez se szép.

Nem szép tőle.

Egyszál egyedül, fedetlenül és védtelenül hagyja a rabsággal,
a fogsággal, a szolgasággal, a rabszolgasággal,

az önkénnyel, az elnyomással, a kizsákmányolással,
 a függőséggel, a kiszolgáltatottsággal, a sanyargatással,
 a robottal,
 a jobbágysággal, az úrbériséggel, a hűbériséggel,
 a szervilitással,
 a lefogással, a lecsukással, a leköpéssel -
 és ezek nem csak szavak -
 a kivégzéssel, a börtönbüntetéssel, a várbörtönökkel,
 a kazamatákkal,
 a magánzárkával,
 a kínvallatással,
 a gályapaddal,
 a cenzúrahivatallal,
 a rágalommal, a hamis tanúságtevéssel, az árulással,
 a pedofíliával,
 a búcsúcédulákkal,
 a talpnyalással, a hízelkedéssel,
 sőt
 a seggnyalással.

Nemtőnk.

Törékenyen és sérthetőn.

Önmagában és önmagának.

Lehallgatják, kikémelelik,

elrabolják, letéperik, lekötözik, lebírják,

vagy

várják egy kávéház előtt, két oldalról karolnak bele,

hangot se többé,

megbilincselik, megcsúfolják,

fogd a pofád,

röhögnek kínjain,

köpnek rá nagy ívben,

orcáin csurog a turha.

Kizárólag testi kínjain nevethetnek,

ő maga

gúnnal, irigységgel, bosszúvággal, kárörömmel
nem illethető.

Nem tudják lepuffantani.

De járomba fogják, rabigára hajtják,
kalodába zárják, rabszíjra fűzik,
bokájára béklyót,

csuklóján kattán a súlyos kézbilincs, így viszik.

Egyetlen egy miként bírhat meg ennyivel.

Miért várjuk el tőle.

Eladják.

Édes testvérei adják el.

Egy tál lencsét, ha kapnak érte.

Egyetlen egynek kell ennyi mindennel

és

ennyi mindenkivel szembeszegülnie.

Mondjuk még egyszer együtt.

Szembe szállnia.

Csakhogy ezek a sok mindenkik,

akik elkövetnek ellene

egy vagy több,

tárgyi, jogi, államszervezési, testi, illetve

pszichikus gyalázatot,

szintén mind mi vagyunk.

Vaksötét tömlöcök mélyére dobják, ciszternába vetik,

száraz kutak fenekére taszítják.

Dobjuk, vetjük, taszítjuk.

Taszítom, dobom, vetem.

Mégha később letagadjuk is.

Tagadják.

Tagadom.

Halálom óráján sem fogom bevallani,

hogy előbb bizony meggyaláztam,

mert nekem bizony

mindenek előtt és mindenek fölött az én édes kis családom
fontosabb,

mert azt szeretném, hogy
a szolgaságban is meglegyen a folytonosság.

Jogom van hozzá,
hogy ádáz ellenségeimet,
azaz mások szeretteit
akár száraz kutak fenekére vessem.

Gott! Welch Dunkel hier!

O grauenvolle Stille -
ami annyit tesz, hogy

Uram,
mily setét van itt,
rémséggel telt némaság.

Nyilvánvaló, hogy nincs más dolog a világegyetemben,
mi ilyen virulensen csak a saját hiányából él.

Csak a szabadság, egyedül a szabadság.

Mintha Petőfi első megjelent versének első négy sora,

Pápa, 1842. április -
Gondüző borocska mellett
Vígan illan életem;
Gondüző borocska mellett,
Sors, hatalmad nevetem.

- vagy

Széchenyi utolsó naplóbejegyzése lenne

Döblingben

1860. április 1-én:

Nem tudom megmenteni magam!

Még a fekete lyuk is anyaggal töltekezik.

Ő pedig nem, kizárólag önmagából.

Holott se kilégzése, se belégzése nincs.

Gyanítom,

a pneuma ő maga,

ő maga a ritmus fenoménja és ideája

egyben.

Egyetlen létező a világegyetemben,

melynek telt hiánya van,

telítettsége

hiányával egyenes arányban nő.

Vanságában ellenben nincs gradualitása.

Valaki vagy szabad, vagy nem szabad.

Ügyeskedhetünk, kicsit szabadok nem leszünk.

Kicsi szabadság könyökök ütközése.

Mások rovására nyert szabadság rabság.

Zsoltár is hiányát énekli ki.

És akkor most felállva énekeljük el kedves testvéreim,

a nyolcvanadik zsoltár első öt versét, ahogy írva van.

Isten, állíts helyre minket.

Genf, 1562.

Oh Isten,

így a Károli-fordítás,

támaszd fel a te hatalmadat,

miközben

az öreg lelkész lába alatt

recseg, felnyög, hosszan sipákol az ősőreg harmónium,

jöjj el, hogy szabadíts meg minket!

A nincset jobban ki lehet belőle énekelni, mint a vant.

Jelenj meg fényeddel!

Fény.

Hullám és részecske.

Első látásra,

legalábbis teológusok és bölcselők szemébe,

amplitudójával, rezgésirányával és frekvenciájával

úgy tűz,

olyan erejű az impulzusa, hogy ők

hosszú ideje a szabadság első hasonlatának tartják.

Hiánya a politikai filozófiában,

lásd Lumière, Aufklärung,

szintén kiválasztott tájékoztató pont.

Oh Isten,

állíts helyre minket, világoltasd a te orczádat,
 hogy megszabaduljunk.

A fény a megszabadulás nyilvánvaló feltétele,
 de ki lenne, ki a szabadságot hiányától megszabadítaná.

Ki lenne.

Állítólag az istenáldotta nép.

Minden bizonnyal.

A népfelség elvéből lenne levezethető.

Meglehet.

Hiánya híján beteljesedne.

Szabadság lenne, tisztán, semmi más.

Elképzelni nem tudom.

De sok teteje annak se lenne, ha korábban

szabadítója

ítélte volna arra,

amitől most végleg és visszavonhatatlanul

meg fogja szabadítani.

Ilyen logikai gyámoltalanságot még ez a mi ősöreg,

zsidó pásztoristenünk sem engedhet meg magának.

S ha már így, ahogy van, s vajmi keveset értünk,

akkor egy kis józan értelemnek

mi maradna más, mint a puszta ének.

Hiány és kín közé iktatott ritmikus kilélegeztetés.

Míg énekel, vagy gyilkol,

legalább a hiányát nem kell belélegeznie.

Meg honnan tudhatná, hogy hiánya nélkül milyenek kéne lennie,

ha egyszer legjobban

ő szereti rázni mások börtönének kulcsait.

Kérdezgetések által nem szabadulhat.

Eszméi kalitkájába zárva ugrál.

Mókuseréknek ott van neki a vélemény.

Aspektusok szép tükörfolyosói.

Például

kábítószert termel, kábítószert fogyaszt, kábítószerral
kereskedik, fegyveresen harcol a kábítószer ellen,
a termelése ellen, a fogyasztása ellen, a kereskedése ellen,
habár saját testével ő tartja fenn a társadalmakat,
melyek nem tudnak meglenni nélküle

és

vele sem.

Vélekedéseivel együtt sem tudja, hogy az útvesztőnek
hol a kijárata.

Nem tudja.

Különb én sem vagyok.

Én sem tudom.

Seregeknek Ura, Istene:

meddig haragszol a te népednek könyörgésére?

Ez persze megint Károli.

Könyhullatásnak

kenyerével éteted őket, könyhullatások

árjával itatod meg őket.

Világoltasd orczád, hogy megszabaduljunk!

Károli háromszor kiált világolást,

ezen kívül még a ragyogást és a fényt is megemlíti,

de Luther sem fordítja másként

óhéberből, arámiból és ógörögből.

Licht.

Lass leuchten dein Antlitz, so genesen wir.

Luthernál a gyógyulás feltétele.

Károlinál a megszabadulásé.

Biztosan így kell lennie.

Elmúlt és elkövetkező évezredekben

a sötétség birodalma tartósan hatalmasabb.

Legalábbis az ismert nyelveken.

Nem tudom.

Az elfuserált dualitással szemben

János valamivel mégis világosabb.

Ő a szellem embere.

Egyetlen filozófus az evangélisták között.

Eusebius szerint nem a saját elhatározásból,

hanem a vének unszolására írt.

De bárkik lettek legyen is a vének,

János a processzust írja le.

Hűvösen

a csúfos teremtestörténeti végeredményt.

A világosság a sötétségben fénylik,

de a sötétség nem fogadta be azt.

Kedves lektorom szerint a mondatvégi mutató névmást nyugodtan elhagyhatom. Elhagynám, szívesen, de Károlinál így áll.

Bizony, hogy így állnak a dolgaink édes testvéreim.

Ezt így el is fogadhatnánk, több évezred írásossága visszamenőleg igazolja, hogy nem mondott hülyeséget.

Leíró jellegű helyzetjelentés a dolgok állásáról,

nem végítélet,

nincs kultúrkritikai éle,

semmi vádaskodás,

semmi jajveszékelés.

Nincs tovább.

Így megy a verkli.

Nincs remény.

Ilyen véletlenek sincsenek.

Nem beszélve arról, hogy egy idő után a nincs továbbnak

és a nincs reménynek, a nemzethalálnak,

a sárkányfogveteménynek,

és az összes többi teremtestörténeti panaszolkodásnak,

hogyne lenne foganatja,

keze, lába, vallása, átka, hagyománya, kereskedelmi értéke,

kultusza.

A tapasztalati anyag,

amit a képzetekkel és reményekkel szemben más szóval
 valóságnak és realitásnak szoktunk tartani,
 talán fontosabb lehetett,
 mármint Jánosnak,
 még a fogalmi rendszere tisztaságánál is,
 meg így tartósította mondatában
 a gnosztikusok hangos vitáit,
 s világmagyarázatként a megismerhetőség
 döntetlenét is így kötötte meg
 a négy testamentum várhatóan hosszú szavatossági idejére.

A sötétséget abban az állapotában,
 amikor a fényt nem fogadja be.

Minden pillanatban nem fogadja be.

Örökre nem.

Lássátok édes testvéreim, okuljatok, tanuljatok,
 ha van az első századokban egy hatalmi szóval eldöntött
 szubsztanciális vitátok,
 akkor még a huszonegyedikben is ezzel fogtok baszakodni.

Ha egyszer a fény hatalmasabb,
 miként lehet a világon sötétség az úr.
 Vagy miként bírhatna el a jó a gonosszal,
 ha a világ tényleg kétlényegű.

Ha meg egylényegű,
 akkor a gonosz nyilvánvaló, mindenkiben élő,

bennem is, benned is

hatalma

honnan a csudából származik.

Vagy mire lenne jó, ha nem a túléléshez.

A túlélésen túl jó-e másra.

Biztosan nem.

Miként vált a szabadság

a hiány

néma lélegzetvételévé.

Vajon miért a hiánya felől érezzük oly erősnek.

Én legalábbis ezt a tapasztalatot hoztam át
 a diktatúrák végtelenített idejéből.
 Ha törékeny alakja ott dereng a szép messziségben,
 nem távolodik,
 sokáig, jaj nagyon sokáig,
 kivárhatatlanul
 nem jön közel,
 cigarettájának parazsa egy szippantás idejére
 felviláglík, el nem érhetem,
 lidércfény,
 pislákoló napvilág.
 Mintha a hegyeshalmi határállomáson álldogálna,
 nem jönne be, nem menne el.
 Ugyan mióta cigarettázgatna ott.
 Bármily fegyelmezett legyél, időérzéked felmondja a
 szolgálatot, a fényhiány ledönt a lábadról.
 Klinikai nevén depresszió.
 Budáról még látni, ahogy felparázslík,
 vannak,
 akik ajka barázdáit látják,
 szája sarkát, amint szívja a cigarettát,
 Kossuthot szív,
 a pesti síkról azonban már semmi, semmi.
 Záhonynál vaksötétet.
 Mélabú.
 Ez az egyik arca. Ez csupán az egyik.
 Olyan szorongást kelt, aminek tárgya nincs.
 Mozdulni sincs miért.
 Tárgyak, személyek, jelenségek, cselekmények,
 vágyak,
 elveszítik fényüket.
 Ne hallja senki.
 Nem tudtam reggel kimászni az ágyból.
 Nem tudtam volna megmondani, hogy melyik nap reggelén

nem tudok kimászni az ágyból.

A szabadság ugyan cselekvésre ösztönöz,
a szabadságot és a cselekvést azonosítani
mégis balgaság.

Világosan kivehető a vaksötétben,
ez a másik,

a cselekvéstől, cselekvési kényszerektől, cselekvési láztól,
a tettvágy biológiai mechanikájától független,
eltéveszthetetlen arca is.

Nincsenek évszakok, nincsenek napszakok, realitásérzék
megbicsaklik,

ám olyan szabadság jelenik meg hült helyén,
amit nem bír le a rabság.

Nincsen olyan diktatúra.

Nincs olyan diktátora.

Depresszióban az ember a fogalom negatív próbáját végzi el.

Nem volt reggel, mikor ki tudtam volna mászni.

Reggel és éjszaka a nedvességtől könnyező falak között
a verem legalján nem különbözött.

Koporsóm lett az ágy.

Ahogy egyszer

kíméletlen ifjú barátom Rómában fogalmazott

- a Termini forró májusvégi fénytől lebegő,
hangos csarnokában várt rám.

Elkomorodott, amint az indulók és érkezők tömegében
közeledtem,

mint akit

puszta látásom szájba vert.

Lazacszínű trikót, fehér vászonnadrágot viselt,

lábán klasszikus római bőrsarut,

én is láttam, hogy sok rómainál

rómaibb lett az eltelt néhány év alatt,

csuklóján a dísze vörös gumigyűrű egy befőttesüvegről.

Úgy nézel ki, mondta, mintha

a hidegháború sötét lyukából másztál volna ki.
Valóban kicsit megkopott, kicsit elgyötört lehettem.

Egzaktsága lehengerelt.

Szavam nem lehetett.

Rendre utasíthattam volna, hiszen tévedett, tévedés,
még régebben, a második világháború vakondjáratából

kellett először a fényre másznom.

Túlélő vagyok. Nem múltó állapot.

Késői születését sem lett volna értelme kinevetnem.

Vagy mikor

berlini barátnőmnek azt találtam mondani,
csak szóljon nyugodtan, ha jönnek az oroszok

át a falon,

szívesen adok gyors tanácsot,
ne várja be, míg a spájzba érnek.

Előbb kisápadt. Aztán vörös
lett a nyaka, arca, blúzában a melle halma.

Vergődött, sikoltozott.

Ezt nekem mondod.

Hogy én ilyet ne mondjak neki.

Nekem.

Nekem, nekem.

Hogy mondhatok ilyet neki.

Neki.

Sikoltozása

olyan értelmet visszhangozott, amit addig semmiféle más
jelből nem akartam megérteni.

Polcz Alaine elbeszéléséből tudjuk, hogy

amikor a katonák megerőszakolják,

s otthagyják a gerincsérüléssel,

vértől és spermától lucskosan,

akkor egy idő után,

valamennyi idő után, fel kell valahogy állnia, felsegíti az
anyósa, felsegíti az anyósát, akit nagyon szeret,

valamit még mondaniuk is kell egymásnak és vizet kell a kútról
hozniuk és be kell a sparheltba gyújtani, mert közben kialudt

a tűz, és fel kell tenni a vizet a fazékba, és be kell
valamivel tenniük a feltört ajtót, és meg kell mosakodniuk,

és akkor még nincsen vége,

mert megint jönnek,

hogyan az ajtót betaszítsák.

Megint előlről.

Vagy elmondhatom a kínai nőt

a regensburgi germanista konferenciáról.

Gloria hercegnő jött a palotája

hosszú folyosóin,

egy feltáruuló arany szárnyas ajtóban megjelent,

és megnyitotta a konferenciát.

Ez is az elmúlt század hetvenes éveinek végén történt,

miként az első berlini és római utazásom,

ő is gyanútlanul ifjú volt,

mint az én kedves rómaivá lett barátom,

merő fény és hit és bizalom és buzgalom és extravagancia,

a személyesség tüntetése, hiúság,

nem sok,

kis kiemelkedés a robotosok roppant tömegéből.

Tengernyi fényből egy cseppet kiemel

ujja hegyén,

testi ragyogása hasonlataként

felmutatja.

Legyen a te neved Gloria.

Gloria.

A német mondat volt a téma a konferencián.

Mi van előbb, ez volt a kérdés,

a mondat teszi a gondolkodást vagy a gondolkodás a mondatot.

Ha már ennyi művész és tudós jöttét

a világ minden égtájáról busásan megfizette,

igazán ingerelhette őket egy kicsit.

Szerény és illedelmes vénkisasszonynak öltözött.

Fehér blúz, szürke kiskosztüm, ezüstrókával
vagy mit tudom én micsodával, pézsmával bekerítve.

Haját valami bődületes vendéghajjal együtt

barokk toronyba rakta fel,

és olyan cipőt húzott, amelyet ledér nők

vagy görög tragédia kórusának tagjai.

Tornyával és koturnusával legalább fél méterrel
kimagasodott a peshedt és pókhasú öregurak rengetegéből.

Óriás hullámokban áradt felé a taps és az ámulat.

A világnak e kisebbik felén

ez volt a történelmi pillanat, amikor a törvényileg

biztosított személyes szabadság

földrajzilag körülhatárolt diadalával

kilépett korábbi medréből és

tömegesen fogyaszthatóvá vált az extravagancia.

Jól állt neki.

S megint halkán megnyílt a terem ajtaja.

Most azonban nem libériás ajtónállók nyitották.

Csak besurrant a résen egy kisegérke,

halálraváltan és boldogan a kínai germanistanő.

Volt nála két reklámszatyor, telirakva,

nem tudom mivel,

világos, hogy könyvekkel,

a pályaudvarról egyenesen a könyvesboltba ment,

biztos, ami biztos,

még elviszik, bezúzzák, elégetik,

ezeket egy üres szék alá gondosan betette,

a kimerültségtől és izgalomtól

valósággal mellém rogyott.

Halálos biztonsággal

kiválasztott magának fehérek között

egy hamuszürke kelet-európaít.

Elvileg sárgának kellett volna lennie,

de ő sem látott még ilyet,
 mint ez a
 Gloria,
 és
 hozzám hasonlón
 ő is hamuszürke volt.
 Kijöttem, kijöttem.
 Verzeihung, wie sagen Sie.
 Hiszen még soha életemben nem hallottam
 németül beszélő kínai germanistanót.
 Ich bin durch. Ich bin rausgekommen. Ich bin durch.
 Ami értelemszerűen és elég brutálisan azt jelentette,
 hogy sikerült áttörnie, kitörnie,
 kijutnia.
 Át a nagy falon.
 Alig kapott önmagától lélegzetet.
 Nevetett is hozzá.
 Kicsit elkésett ugyan, de itt van.
 Itt vagyok.
 Suttogtam, ő is suttogott.
 Mutatta a kezével, mondta is,
 az ajtót egészen kicsit nyitották ki,
 ezek,
 mi kontra ők,
 most őket kizárva nekem magyarázza,
 én pedig hozzá hasonlón a saját többesemet is tartalmazom,
 mi vagyok,
 habár ilyen ragozás nincs a nyelvben.
 A szabadság univerzalitásáról ilyenkor beszélünk.
 De betette lábát a résbe,
 nagyon kicsi volt a rés,
 mégis sikerült kisurrannia.
 Hiánya szintén az univerzáliák közé tartozik, a rés.
 Sikere fényesen világított a fényes teremben.

Csúsztunk ugyan egy kicsit,
 kifelé az individualitásból, tíz évet vissza az időben,
 nyolcezer kilométert a térben el.
 Mégsem változott meg semmi, reálisak maradtak a proporciók.
 A csillárok fénye, a szabadság lélekemelő világuralma,
 részre nyílt kijárata,
 bejárata az extravaganciába,
 élve eltemetett testek az ágyak koporsóiban,
 Gloria
 szépsége,
 szabad tompasága,
 belebonyolódva a kerek kis öregurak nemi örömébe.
 Örömünk egy halott germanista teteme felett világolt.
 Apját a kulturális forradalomban
 előbb a családdal együtt számúzték Pekingből,
 nem tudom hová,
 nem hallottam ki a suttogásból,
 majd meg is ölték.
 Bátyját is megölték, egy kiváló anglicistát.
 Gáttalan örömében suttogta el.
 Saját korszakos depresszióm,
 nevezzük bárminek,
 kóros fényhiányom, hiánybetegségem, mélabúm,
 tartós öngyilkossági késztetésem,
 akkor indult gyógyulásnak, amikor először kimondtam,
 először mondtam ki hangosan,
 hogy történjék bármi,
 forduljak fel éhen, gebedjek bele, én ezt nem csinálom.
 Nem.
 Azokban a napokban,
 amikor a varsói szerződés egyesített csapatai
 tömött és végeláthatatlan oszlopokban
 vonultak fel a határon,
 hogy 1968. augusztus 21-ének éjszakáján

átlépjék és megszállják a cseh és a szlovák szomszédokat.

Szabadok akartak volna lenni, szabadon választani.

Álltam a hajnali ég alatt, a közös ég alatt, fejem felett
kötelékben húztak a repülők a határ felé.

Feladtam állásomat, szülővárosomnak hátat fordítottam.

Sághy Zsuzsannának a libalegelőre néző tisztaszobáért járó
nevetségesen kis összeget is
alig tudtam kifizetni.

Amikor nem volt már tovább, akkor óvatosan megkérdeztem

Polcz Alaine-től,

akinek

a kútra kellett mennie, a vizet a nagyfazékba tölteni,

a kihunyt tüzet feléleszteni,

néhány szót váltani a szeretett anyósával,

a gerincsérülés fájdalmát elviselni,

azt mondani róla, hogy ilyen esetben még jól is jön

a fizikai fájdalom,

de nem beszélni, két évtizeden át hallgatni,

szót sem, senkinek -

mit tegyek, ha nincs tovább, mit tehetnék.

Habár én sem mondtam ki a kérdésemet.

Azért azt mondom néktek, válaszolta kajánul,

azokkal a szavakkal, ahogy Károli lefordította,

ne aggodalmaskodjatok a ti éltetek felől,

mit egyetek és mit igyatok,

sem a ti testetek felől, mibe öltözködjete.

Tekintsetek az égi madarakra,

hogy nem vetnek, nem aratnak, sem a csűrbe nem takarnak;

és a ti mennyei Atyátok eltartja azokat.

Micsoda szubverzió.

Ha jól meggondolom.

Éppen sétálni mentünk.

Önkéntelenül és hangosan mindketten felneveltünk.

Világított az arcán a nevetése.

Részecske és hullám, kisugárzás,
matéria és energia.

O, welche Lust,
o, welche Lust in freier Luft,
den Atem leicht zu heben,
ami annyit tesz,
hogy micsoda öröm szabad levegőn könnyeden lélegezni.

Fény és levegő.
Szabadság hozzá a szó,
a szónak hangzó teste van,
felcsendül,
légtömeghez ér, elmozdulása,
az elmozdulás
hangja, levegője, érintkezik a más pályákon járó néma
értelemmel.

A szavak hangalakja, fénye,
az egyént
egy ismeretlen eredetű fenomén felületén megköti.

A szabadság egy állandó.

Konstans.

Így mondanám.

Habár készséggel elismerem, hogy megvannak vele
lokális és globális
gondjaink.

Csak egyetlen dolgot mondanék még sietősen.

A szabadságot több mint kétszáz éve, kétszázötven éve
az individualitáshoz kötöttük,
s mit mondjak, kemény falakba ütköztünk ezzel a felfogással.
Miközben a kollektivista társadalmak iszonytató örökségével
küszködünk, egyszerre többel, mintha az individuális szabadság
lehetőségei kimerültek volna.

Így végződik a költemény.

Képletesen emelem serlegem Széchenyire,
s hogy emléke fenntartható legyen,

fennmaradjon
egyáltalán -
Petőfire.

(Elhangzott a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia Széchenyi emlékestjén,
2011. április 5-én, a Magyar Tudományos Akadémia Dísztermében.
Megjelent az *Élet és Irodalom* 2011. április 29-i számában)